

EDWARD RÜHLE (1905-88)

2 września mija setna rocznica urodzin wybitnego geologa i geomorfologa, twórcy polskiej powojennej kartografii geologicznej.

FOT. CENTRALNE ARCHIWUM GEOLOGICZNE PIG

W dawnych Chinach tylko największemu wrogowi ośmielano się mówić „obyś żył w ciekawych czasach!”, życząc mu w ten sposób wszystkiego, co najgorsze. „Ciekawe” to te, które trwale zapisują się w podręcznikach historii, ale równocześnie trudne dla żyjących w nich ludzi. Dwie wojny światowe przedzielone krótkim okresem niepodległości, powstanie warszawskie, a potem lata komunizmu – to czasy, w których przyszło żyć Edwardowi Rühlemu.

• MŁODOŚĆ I POCZĄTKI KARIERY

Przyszły profesor urodził się 2 września 1905 r. w Warszawie jako syn Wilhelma (z zawodu rymarza, starszego cechu) i Joanny z domu Geyer. Podczas I wojny światowej został zesłany z rodzicami na Ural. Po powrocie ze zsyłki w 1920 r. był sanitariuszem w szpitalu wojskowym, a sześć lat później – już jako absolwent warszawskiego gimnazjum im. Mikołaja Reja – rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego. W 1931 r. uzyskał tytuł magistra filozofii w zakresie geomorfologii i geologii. Stopień doktora filozofii nadano mu na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1938 r. na pod-

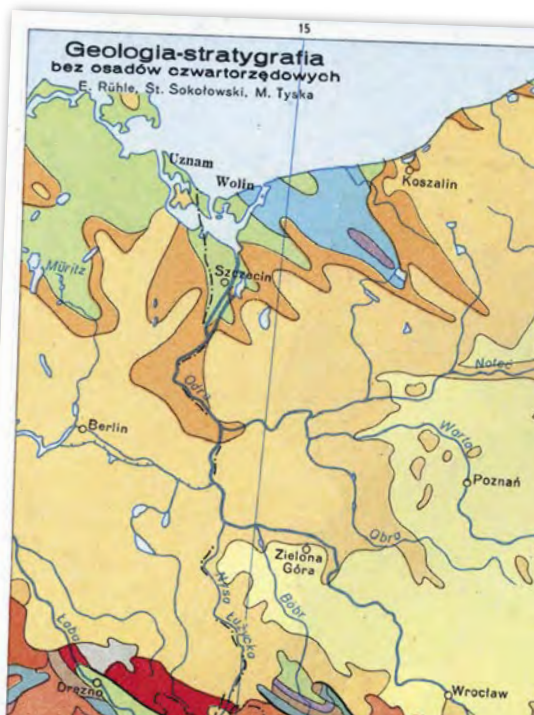
stawie rozprawy pt. *Utwory lodowcowe zachodniej części Polesia Wołyńskiego*, której promotorem był prof. Eugeniusz Romer. Mokradła Polesia Wołyńskiego były pierwszym, a zarazem ukochanym przez Edwarda Rühlego obszarem terenowych geologicznych prac kartograficznych – poświęcił im 12 lat życia. W latach 1937-38 pełnił funkcję redaktora „Rocznika Ziemi Wschodnich”.

• WOJNA I POWSTANIE WARSZAWSKIE

Podczas II wojny światowej Edward Rühle aktywnie działał w konspiracji, gromadząc i drukując mapy dla oddziałów Podziemia. W latach 1939-42 był kierownikiem komórki kartograficznej Komendy Głównej Związku Walki Zbrojnej Armii Krajowej, a w latach 1943-45 – zastępcą szefa Wojskowej Służby Geograficznej KG AK „Schronisko”. Jak pisze Krzysztof Jaworowski, „w kwietniu 1943 r. E. Rühle ps. Zawrat otrzymał rozkaz wydobywania z rąk niemieckich, tj. z magazynów Kriegskarten und Vermessungamt, matryc umożliwiających druk dobrze czytelnych map kolorowych. Dzięki jego działaniom służba kartograficzna AK zdobyła 5000 matryc, umożliwiających druk map pokrywających obszar od Berlina do Berezyny

i Dniepru” [Edward Rühle – żołnierz Polski podziemnej (1940-45), „Biuletyn PIG”, 2005, nr 414].

Ważnym nurtem w Jego działalności konspiracyjnej okazał się wywiad wojskowy, przede wszystkim topograficzny. Sprzyjał temu fakt, że był pracownikiem zreorganizowanego przez okupantów Państwowego Instytutu Geologicznego (funkcjonującego pod nazwą Amt für Bodenforschung), w którym zatrudniono większość personelu polskiego z nakazem prowadzenia zdjęć geologicznych i badań złóż surowców mineralnych.

Dokumentował te prace podwójnie: jawnie – podając okupantowi tylko część informacji i tajnie – gromadząc wszystkie dane z zamiarem wykorzystania ich po wojnie w wolnym kraju. Rühle był też uczestnikiem powstania warszawskiego. Walczył na terenie Śródmieścia i Starego Miasta. Stanisław Podlewski w książce *Przemarsz przez piekło* [Wyd. PAX, Warszawa 1957] wspomina epizod z tamtego okresu, kiedy to Rühle uratował życie postrzelonemu w obie nogi profesorowi Julianowi Krzyżanowskiemu (słynnemu historykowi literatury polskiej), niosąc go ze Starego Miasta aż do kościoła na Woli.

● PRZYGODA Z PIG

Poza pierwszą pracą, którą znalazł w Głównym Urzędzie Statystycznym na stanowisku referenta kartograficznego (1932-36), Edward Rühle swoje życie zawodowe związał z Państwowym Instytutem Geologicznym. Jeszcze przed wojną (w 1937 r.) pracował w PIG sezonowo, później na stanowisku geologa.

W 1945 r. został zatrudniony jako geolog inspektor i wicedyrektor instytutu; wtedy też rozpoczął badania nad czwartorzędem w Polsce. Do sierpnia 1948 r. kierował Wydziałem Kartograficzno-Wydawniczym PIG i Niżu Polskiego w Wydziale Geologii Regionalnej. Od lutego 1953 r. pełnił funkcję wicedyrektora PIG ds. naukowych, natomiast od lipca 1955 r. do czerwca 1966 był dyrektorem naczelnym PIG. W maju 1954 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w roku 1964 – profesora zwyczajnego.

Z jego inicjatywy powstała seria tematyczna „Biuletynu Państwowego Instytutu Geologicznego” zatytułowana *Z badań*

Dyrektorzy Instytutu Geologicznego: Jan Czermiński, Eugeniusz Wutzen i Edward Rühle (lata 70.)

czwartorzędu w Polsce. W tym czasie zorganizował specjalistyczne zakłady do badań podstawowych i surowcowych oraz bibliotekę. Był współorganizatorem Wydawnictw Geologicznych, a Jego zdolności organizacyjne i decyzja utworzenia własnego zakładu poligraficznego przy WG nadały kartografii geologicznej niespotykany rozmach. Według wielu opinii Edward Rühle był faktycznym twórcą polskiej kartografii geologicznej po II wojnie światowej i z nim, jako redaktorem naukowym i autorem, związane jest pierwsze fundamentalne dzieło polskiej przeglądowej kartografii geologicznej *Przeglądowa mapa geologiczna Polski w skali 1:300 000* (1947-55).

Po ustąpieniu ze stanowiska dyrektora w 1966 r. objął redakcję serii map geologicznych Polski w skali 1:50 000. Jako największą zasługę Profesora wymienia się „metodologiczne usystematyzowanie i ujednoczenie badań czwartorzędowych, poprzez wprowadzenie instrukcji zdjęcia geologicznego w różnej skali”. W ostatnim okresie swojego życia zajmował się problematyką geologii czwartorzędu Morza Bałtyckiego. W latach 1981-88 przewodniczył Radzie Naukowej PIG. Na emeryturę od-

szedł w wieku 73 lat, zmarł 10 lat później – 24 sierpnia 1988 r.

● DOROBEK NAUKOWY

W latach 1968-70 prof. Edward Rühle był wiceprzewodniczącym Międzynarodowej Unii Nauk Geologicznych – IUGS, a w latach 1969-79 – wiceprzewodniczącym Komitetu Nauk Geologicznych PAN. Od marca 1975 do lutego 1988 r. pełnił funkcję redaktora naczelnego „Przeglądu Geologicznego”.

Profesor był autorem około 300 publikacji, 2500 opisów rdzeni wiertniczych, a także autorem lub współautorem kilkudziesięciu map geologicznych Polski i Europy w różnych skalach. Do najważniejszych opracowań kartograficznych, w których tworzenie był zaangażowany, należą także: *Przeglądowa mapa geologiczna surowców mineralnych Polski w skali 1:300 000* (1946), *Atlas geologiczny Polski w skali 1:1 000 000* (1954-60), *Atlas geologiczny Polski w skali 1:2 000 000* (1956). W 1984 jako ostatnie dzieło Rühlego opublikowana została *Mapa geologiczna Polski w skali 1:500 000* (opracowanie zbiorowe pod Jego redakcją).

Profesor Edward Rühle został wyróżniony wieloma odznaczeniami i nagrodami, m.in.: Srebrnym Krzyżem Zasługi z Mieczami, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą, Krzyżem Armii Krajowej i Warszawskim Krzyżem Powstańcym. Ostatnio Państwowy Instytut Geologiczny uczcił 100-lecie urodzin Profesora, m.in. otwierając 6 maja okolicznościową wystawę [patrz GEODETA 6/2005].

ANNA WARDZIAK

Autorka korzystała z opracowania: Ber A., Graniczny M., Jaworowski K., Mizerski W., Mojski J., Urban H., *Edward Rühle (1905-1988) - w stulecie urodzin opublikowanego w „Przeglądzie Geologicznym” 5/2005*

Fragment mapy z Atlasu Geograficznego PPWK (Warszawa 1968)

